

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фундаментальної та прикладної геології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

в.о. декана факультету геології, географії,
рекреації і туризму

Катерина КРАВЧЕНКО

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

рівень вищої освіти	другий магістерський
галузь знань	Е. Природничі науки, математика та статистика
спеціальність	Е 4. Науки про Землю
освітня програма	Геологія
спеціалізація	
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“27” серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Суярко В. Г., д. г.-м. н., професор кафедри фундаментальної та прикладної геології,
Сердюкова О. О., старший викладач кафедри фундаментальної та прикладної геології

Програму схвалено на засіданні кафедри фундаментальної та прикладної геології

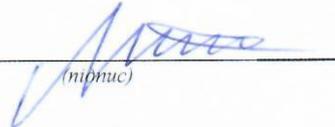
Протокол від “26” серпня 2025 року № 9

в. о. завідувача кафедри фундаментальної та прикладної геології

_____ Олена ХРИПКО
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньої-професійної програми «Геологія»

Гарант освітньої-професійної програми «Геологія»

_____ Андрій МАТВЄЄВ
(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “27” серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ Юлія ПРАСУЛ
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Правові аспекти надрокористування» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів освітньо-професійної програми Геологія, спеціальності Е. 4. «Науки про землю»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є: знайомство з нормативно-правовою базою Українського законодавства про надра та формування у студентів уявлення про правові відносини між суб'єктами надрокористування та державою. Відпрацьовується вміння оперативного відстеження змін законів, Указів Президента та Постанов Кабінету Міністрів, відомчих положень та інструкцій узгоджених з міністерством юстиції щодо охорони та використання надр.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- засвоєння теоретичних положень і принципів правового регулювання відносин у сфері надрокористування;
- розвиток уміння аналізувати та інтерпретувати правові норми, застосовувати їх до конкретних практичних ситуацій;
- формування компетентностей у сфері підготовки й оцінки правових документів (договорів, ліцензій, дозволів), пов'язаних із надрокористуванням;
- виховання правової культури та відповідальності за дотримання вимог законодавства у професійній діяльності;
- усвідомлення взаємозв'язку правових, економічних та екологічних аспектів надрокористування;
- підготовка студентів до практичного розв'язання правових питань у сфері геологорозвідувальних, видобувних та інших видів діяльності, пов'язаних із використанням надр.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
10* год.	8 год.
Семінарські заняття	
22* год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота, у тому числі	
58 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

* у разі формування малочисельних груп обсяг аудиторного навчального навантаження, відведеного на вивчення навчальної дисципліни, зменшується відповідно до Положення про планування й звітування науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

ЗК 04. Здатність працювати в міжнародному контексті та в глобальному інформаційному середовищі за фахом.

СК1. Розуміння необхідності дотримання норм авторського і суміжних прав інтелектуальної власності; сприйняття державної та міжнародної систем правової охорони інтелектуальної власності.

СК2. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

ПР04. Розробляти, керувати та управляти проектами в науках про Землю, оцінювати і забезпечувати якість робіт.

ПР06. Вміти здійснювати екологічну оцінку, аудит, ліцензування, сертифікацію використання природних ресурсів, прогнозувати розвиток екологічних, технологічних, економічних та соціальних наслідків на окремих об'єктах природокористування.

ПР16. Оцінювати еколого-економічний вплив на довкілля при впровадженні інженерних заходів та проектувати природоохоронні заходи.

1. 8. Пререквізити: базові знання з загальної геології, геології родовищ корисних копалин та економічної геології, контроль за рівнем яких здійснюється під час вступного іспиту до магістратури.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-правові основи становлення та функціонування адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні

Тема 1. Положення гірничого права в системі правових відносин. Поняття «Надра». «Ресурси надр», «Предмет і методи гірничого права», Джерела гірничого права», Українське законодавство про надра;

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення надрокористування в Україні.

Право власності на надра; Еволюція виникнення права на надра та ресурси надр; Державний фонд надр; Державне регулювання відносин надрокористування.

Розділ 2. Сутність адміністративно-правового режиму надрокористування у Україні

Тема 3. Органи управління у сфері надрокористування в Україні та особливості їх адміністративно-правового статусу

Суб'єкти надрокористування. Управління раціональним використанням та охороною надр. Рівні управління у сфері надрокористування. Органи загальної та спеціальної компетенції. Вищий орган у системі органів виконавчої влади. Регулювання гірничих відносин. Органи спеціальної компетенції у сфері надрокористування

Тема 4. Методи адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері надрокористування

Держава як суб'єкт владних повноважень. Надання прав у сфері надрокористування; Підстави припинення права користування надрами; Земельні правовідносини під час користування надрами; Платність користування надрами; Юридична відповідальність за порушення користування надрами.

Тема 5. Заходи забезпечення додержання адміністративно-правового режиму надрокористування і припинення його порушень

Контрольно-наглядова діяльність. Повноваження Держпраці у сфері надрокористування. Держекоінспекція – державний нагляд (контроль) за використанням та охороною надр. Правопорушення у сфері надрокористування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекції	семінари	практ.	інд.	сам. роб.		лекції	семінари	практ.	інд.	сам. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-правові основи становлення та функціонування адміністративно-правового режиму надрокористування України												
Разом за розділом 1	44	4	12			28		4	2			39
Розділ 2. Сутність адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні												
Разом за розділом 2	46	6	10			30		4	2			39
Усього годин	90	10	22			58	90	8	4			78

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва тем	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року	2	-
2.	Категорії «надра» та «надрокористування» як об'єкти адміністративно-правового регулювання	2	-
3.	Історико-правові аспекти становлення режиму надрокористування в Україні	2	-
4.	Кодекс України про надра	2	2
5.	Поняття та елементи адміністративно-правового режиму	2	-
6.	Геологічна інформація, як об'єкт громадських прав	2	-
7.	Гірничі відносини в надрокористуванні	2	2
8.	Зарубіжний досвід адміністративно-правового режиму надрокористування та можливості його впровадження в Україні	2	-
9.	Правові аспекти видобування вуглеводнів відповідно до угод про розподіл продукції у виключній економічній зоні	2	--
10.	Безпека в галузі надрокористування	2	
11.	Охорона навколишнього природного середовища в галузі надрокористування	2	-
		22	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи Закріпити навчальний матеріал та отримати додаткові знання за темами:	Кількість годин	
		денна	заочна
1	2	3	4
1.	Джерела гірничого права: закони, підзаконні акти, міжнародні договори. Співвідношення гірничого права з екологічним, земельним та адміністративним правом.	10	15
2.	Роль підзаконних нормативно-правових актів (постанов КМУ, наказів міністерств) у регулюванні користування надрами. Міжнародно-правові акти та їх імплементація в українське законодавство щодо надрокористування..	10	15
3.	Міжвідомча координація та розмежування повноважень у сфері користування надрами. Проблеми та напрями вдосконалення адміністративно-правового статусу органів управління у сфері надрокористування.	14	16
4.	Економічні та організаційні методи регулювання надрокористування у публічному управлінні. Поєднання адміністративно-правових і цивільно-правових методів у регулюванні відносин користування надрами.	10	16
5.	Запобіжні заходи щодо порушень у сфері надрокористування. Взаємодія органів державної влади і місцевого самоврядування у припиненні порушень законодавства про надра.	14	16
		58	78

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені робочим навчальним планом

7. Методи навчання

За дистанційної форми роботи заняття проводяться на платформі Zoom. Викладення навчального матеріалу здійснюється із використанням електронного навчального середовища Moodle у вигляді лекційних матеріалів, презентацій, та матеріалів для самостійної роботи. Аналітичні, комунікативні навички закріплюються на семінарських заняттях, які моделюють виробничі ситуації.

8. Методи контролю

Методи контролю знань студентів у системі Moodle включають поточний контроль – відповіді на контрольні питання до кожної лекції., виконання контрольної роботи, подання письмових робіт через електронні засоби перевірки.

Підсумковий контроль (екзамен) передбачає використання електронного тестування через систему Moodle.

Для допуску до підсумкового контролю потрібно набрати щонайменше 20 балів за поточний контроль.

9. Схема нарахування балів

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів по предмету

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					екзамен	Сума
Лекційні заняття	семінарські заняття	Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Разом		
10	30	20	не передбачено	60	40	100

Критерії оцінювання

Програмою передбачені лекційні заняття. На початку кожного лекційного заняття

проводиться усне опитування, на якому перевіряється знання теоретичного матеріалу за попередньою темою. Питання передбачають коротку відповідь. Правильна відповідь на питання – 2 бали, включаючи присутність студента на занятті – 0,5 бали. Максимальна сума балів, яку можна отримати за поточний контроль на лекційних заняттях – 10 балів.

Програмою також передбачені семінарські заняття, в результаті яких студент може отримати 2-3 бали за кожне. Максимальна кількість балів зараховується у разі активної участі на практичних заняттях та представлення розрахунків з правильними відповідями. Присутність студента на занятті – 0,5 бали. Максимальна сума балів, яку можна отримати на семінарських заняттях – 30 балів.

За навчальним планом передбачено виконання 1 контрольної роботи, яка оцінюється в 20 балів. Контрольна робота проводиться наприкінці вивчення першого розділу у письмовій формі.

На підсумкову роботу (екзамен) відводиться 40 балів (онлайн тест на 40 питань).

Робочою програмою дисципліни передбачено врахування результатів неформальної освіти студентів (онлайн-курси, семінари, наукові заходи тощо) як складової освітнього процесу. Отримані компетентності можуть бути зараховані у межах поточного та підсумкового контролю відповідно до положення про неформальну освіту ХНУ.

Освітні платформи для неформальної освіти наведені в розділі 12. Освітні платформи для неформальної освіти.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
2. Кодекс України про надра: Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 40.
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. ст. 27.
4. Гірничий закон України: Закон України від 06.10.1999 р. № 1127-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 50. Ст. 433.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. 546 с.
6. Самчук І. М. Надрокористування. Гірниче право. Навчальний посібник для студентів освітньо- кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 8.04010305 та 8.04010301. Х.: видавець Іванченко І. С., 2015. 143 с.
7. Беркалов О. О. Правове регулювання використання надр в Україні.2023: URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2023/55.pdf
8. Гетьман А. П., Шульга М. В. Екологічне право України : підручник для студ. вищих юрид. навч. закл. Харків : Право, 2005. 385 с.
9. Сучасні теоретичні та прикладні основи права природокористування в національній еколого-правовій доктрині: монографія за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2023. 912 с

Допоміжна література

1. Макаренко О. Ю. До питання надр як юридичного поняття, ресурсів надр як об'єкта користування надрами. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 21. С. 1–7.
2. Шульга Є. В. Надра як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Теорія і практика правознавства*. 2011. № 1. С. 75–86.
3. Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України 23.09.2020 р. № 993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#Text>.
4. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-n>.
5. Гайко Г. І., Білецький В. С. Історія гірництва : підручник. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 542 с.
6. Кірін Р. С. Історія гірничого права: навчальний посібник. Дніпропетровськ : Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2011. 246 с.
7. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навч. та наук. практ. посіб. Київ: Знання, 2002. 332 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Правова охорона надр: URL: <https://studfile.net/preview/10058090/>
2. Судова практика у сфері надрокористування: важливі аспекти для інвесторів: URL: <https://sk.ua/uk/sudova-praktika-u-sferi-nadrokoristuvannja-vazhlivi-aspekti-dlja-investoriv/>
3. Особливості правового режиму земель, наданих для надрокористування: URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/522>
4. Особливості правового регулювання використання надр на період дії воєнного стану в Україні: URL: http://lsej.org.ua/10_2022/92.pdf
5. Сфера надрокористування як об'єкт адміністративно-правового дослідження: URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2023/56.pdf

12. Освітні платформи для неформальної освіти

Міжнародні платформи:

Coursera (<https://www.coursera.org/>) : містить широкий спектр курсів від провідних університетів, включаючи геологію.

edX (<https://www.edx.org/>) : платформа, що пропонує курси з геології та суміжних дисциплін.

UDEMY (<https://www.udemy.com/>) містить багато практичних курсів з геології, в тому числі специфічні для нафтогазової галузі.

Українські платформи:

Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>) : один з найвідоміших провайдерів неформальної освіти в Україні, де можна знайти курси з різних сфер.

Освіта (<https://osvita.diia.gov.ua/>) : державна платформа, що об'єднує освітні курси, у тому числі з геології.

Mooc4UA (<https://mooc4ua.online/>) : платформа, що допомагає знайти та отримати доступ до онлайн-курсів українською та іншими мовами.